

ՀՀ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՄՇԱԿՈՒՅԹԻ ԵՎ
ՍՊՈՐՏԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ
«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՖԻԶԻԿԱԿԱՆ ԿՈՒՆՏՐԱՅԻ ԵՎ ՍՊՈՐՏԻ ՊԵՏԱԿԱՆ
ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ»

**Հերթական ատեստավորման ենթակա ֆիզիկական կուլտուրայի ուսուցիչների
վերապատրաստման դասընթացներ**

ՀԱՍՄԻԿ ՍՈՒՐԵՆԻ ՂԱԶԱՐՅԱՆ

Հետազոտական աշխատանք

«Ֆիզիկական կուլտուրայի ժամանակակից դասերը»

Ղեկավար՝ Ա.Ստեփանյան

ԵՐԵՎԱՆ 2023

ԲՈՎԱՆ ԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ	
ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ	
ԳՐԱԿԱՆ ԱՂԲՅՈՒՐՆԵՐԻ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ	
ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ	
ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՄԱՏԵՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՑԱՆԿ	

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

ԱՐԴԻԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ. Ֆիզիկական դաստիարակության ուղղությամբ տարվող աշխատանքների փորձը ցույց է տվել, որ առավել բարձր մարզական արդյունքների է հասնում այն մանկավարժը, ով ամենայն պատասխանատվությամբ և լուրջ է վերաբերվում իր գործունեության պլանավորմանը: Յանկացած բնագավառում, այդ թվում նաև ժողովրդական կրթության համակարգում աշխատանքները ենթարկվում են պլանավորման: Պլանավորումը թույլ է տալիս նայել առաջ, որոշել նպատակը և կոնկրետ խնդիրները, նախատեսել առավել արդյունավետ միջոցները և առաջադրված խնդիրների լուծման ուղիները: Պլանը դա նախորդ համակարգված գործունեություն է, որը նախատեսում է գործընթացի իրականացման կարգը, հաջորդականությունը և ժամկետը:

Պլանավորումը ոչ թե մեխանիկական աշխատանքն է, այլ ֆիզիկական դաստիարակության օրինաչափությունների և երևույթների մեջ խորը ներթափանցման գործընթաց: Այն բարդ և միաժամանակ պատասխանատու գործ է: Արդյունավետ պլանավորումը համարվում է մանկավարժի գործունեության հաջողության գրավականը: Պլանավորել ֆիզիկական դաստիարակության գործընթացը նշանակում է կանխատեսել, թե ինչ պայմաններում, ինչպիսի միջոցների ու մեթոդների օգնությամբ պետք է լուծվեն ֆիզիկական դաստիարակության խնդիրները, ինչպիսին են լինելու գործընթացի վերջնական արդյունքները:

Պլանավորման էությունը և հսկումը կայանում է նրանում, որ հենց պլանի մշակման և հսկման համակարգի գործողությունների կազմի հետ մեկտեղ, այդ գործընթացը ենթադրում է բավականին հստակ և համակարգված գիտելիքներ՝ ֆիզիկական դաստիարակության գործունեությունը կանոնակարգող ուղղվածության, միջոցների, մեթոդների, սկզբունքների և այլնի մասին: Պլանավորման արժեքավորությունը անհնար է առանց ամբողջ շարժողական գործողությունների ուսուցման և շարժողական ընդունակությունների մշակման բազմազանության և փոխկապվածության մասին գիտելիքների հիմունքների: Ֆիզիկական դաստիարակության բնագավառում կոնկրետ մասնագետի աշխատանքում պլանավորման մեջ առավել գրավիչ պահերից մեկն է հանդիսանում նրա անմիջական պրակտիկ գործունեության կապը՝ գիտելիքների, կարողությունների և հմտությունների իրացման հետ:

Ֆիզիկական դաստիարակության պլանավորումը կոնկրետ պարապող կոնտինգենտի հետ առաջիկա գործունեության նախապես մշակված և սահմանված, ուսումնա-դաստիարակչական գործընթացի կազմակերպման ձևերի և մեթոդների նպատակների և խնդիրների, բովանդակության, մեթոդիկայի ձևակերպումն է: Պլանավորման հիմքում ընկած է նպատակային ուղղվածության սկզբունքը, այսինքն, մարդու կողմից կազմակերպված ցանկացած գործունեություն ենթադրում է նպատակային ձևակերպման առկայություն:

Մանկավարժական տեխնոլոգիայի կառուցվածքի մեջ մտնում է ֆիզիկական դաստիարակության հիմնական փաստաթղթերի պլանավորումը:

1. Ֆիզիկական դաստիարակության աշխատանքների ընդհանուր պլանը.
2. Ուսուցման գործընթացի ժամացանց.
3. Տարեկան պլան գրաֆիկը.
4. Կիսամյակային դասային աշխատանքային թեմատիկ պլանը.
5. Դասի կոնսպեկտը:

Նշված պլանավորման փաստաթղթերը տրամաբանական և բովանդակային առումով կապված են միմյանց հետ: Ամեն մի հաջորդող, առավել մասնակի բնույթի փաստաթուղթը մշակվում է նախորդին համապատասխան: Բացի այդ յուրաքանչյուր փաստաթուղթ ունի իր նշանակությունը պլանավորման համակարգում և կատարում է որոշակի ֆունկցիա: Ամբողջությամբ պլանավորման հիմնական փաստաթղթերի իրականացումը պետք է ապահովի մանկավարժական գործընթացի անհրաժեշտ կազմակերպումը, պարապողների տվյալ կոնտինգենտի հետ միջոցների և մեթոդների օպտիմալ ընտրությունը:

Հանրակրթական դպրոցներում Ֆիզիկական դաստիարակության պլանավորման ամբողջ փաստաթղթերը մշակվում են ֆիզիկական կուլտուրայի ուսուցչի կողմից հիմնվելով ելակետային պաշտոնական փաստաթղթերից՝ կրթական հաստատության ուսումնական պլանից և ֆիզիկական դաստիարակության պետական ծրագրից:

Աշխատանքի արդիականությունը կայանում է նրանում, որ ուսումնա-դաստիարակչական գործընթացի պլանավորման հաջողությունից է կախված հանրակրթական դպրոցում ֆիզիկական դաստիարակության գործընթացի արդյունավետությունը, նպատակաուղղվածությունը և փուլայնությունը:

Եվ այսօր հանրակրթական դպրոցում ֆիզիկական դաստիարակության գործընթացի արդիական հարցերից մեկն է հանդիսանում ֆիզիկական կուլտուրայի ուսումնական աշխատանքների պլանավորման տեխնոլոգիան, քանի որ այն ըստ իր բովանդակության նշանակալից տարբերվում է մյուս ուսումնական առարկաների պլանավորումից: Դա պայմանավորված շարժողական գործողությունների ուսուցման գործընթացի, ֆիզիկական կուլտուրա առարկայի չափորոշիչ ծրագրի կառուցվածքի յուրահատկությունից և աշակերտների ֆիզիկական զարգացման նպատակաուղղված ազդեցության անհրաժեշտությունից: Ուստի մինչև ուսումնական տարվա սկսելը ֆիզիկական կուլտուրայի ուսուցիչը պետք է պլանավորի իր գործունեությունը՝ ֆիզիկական կուլտուրայի չափորոշիչ և ծրագրի հիման վրա, հաշվի առնելով ամեն մի դասարանի ծրագրային նյութի բովանդակությունը, աշակերտների ֆիզիկական պատրաստվածության մակարդակը, բնակլիմայական պայմանները և դպրոցի նյութատեխնիկական բազան: Սակայն, այսօր կան դեռևս շատ դպրոցների ֆիզկուլտուրայի ուսուցիչներ, որոնք դպրոցում ուսումնական գործընթացը պլանավորելիս հաշվի չեն առնում վերը նշված պահանջները և իրենց աշխատանքները կատարում են տարերայնորեն: Դրանով էլ պայմանավորված է մեր աշխատանքի արդիականությունը:

Ուստի աշխատանքի նպատակն է ուսումնասիրել ֆիզիկական կուլտուրա առարկայի ուսումնա-դաստիարակչական աշխատանքների պլանավորման փաստաթղթերի արդի վիճակը հանրակրթական դպրոցում:

ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ.

- Ուսումնասիրել հանրակրթական դպրոցում ֆիզիկական դաստիարակության ուսումնական գործընթացի պլանավորման հիմնական նախադրյալները.

- Բացահայտել պլանավորման փաստաթղթերի առկայությունը հանրակրթական դպրոցում.

- Ուսումնասիրել պլանավորման փաստաթղթերի կազման տեխնոլոգիայի հիմնական դրույթները հանրակրթական դպրոցներում.

- Ուսումնասիրել ֆիզիկական կուլտուրայի ուսուցչի ուսումնա-
դաստիարակչական աշխատանքների պլանավորման փաստաթղթերը մեկ
ուսումնական տարվա, մեկ ուսումնական կիսամյակի և մեկ դասի կտրվածքով:

ուսանողներն են ֆիզիկապես զարգացած, և ոչ բոլորն են պատրաստ մարտական \u200b\u200bգործողություններ անցկացնել իրենց հասակակիցների հետ:

Տարիների ընթացքում երեխաների և դեռահասների ֆիզիոլոգիայի գիտահետազոտական \u200b\u200bինստիտուտը ուսումնասիրում էր ուսանողների օրվա ռեժիմը հանրապետության տարբեր քաղաքներում և գյուղերում: Այս ուսումնասիրությունների արդյունքները ցույց են տալիս, որ տարեցտարի կրճատվում են այն ժամանակները, երբ երեխաները ծախսում են մաքուր օդում, նրանց խաղի անկումը և, ընդհանուր առմամբ, ֆիզիկական ակտիվությունը:

Նախադարձական տարիքի երեխան գրեթե անընդհատ շարժվում է: Ընդունվելով դպրոց՝ այս գործունեությունը գրեթե կհստվ չափ է: Դասերը, տնային աշխատանքը, հեռուստացույցը, համակարգիչը խլում են ամբողջ օրը:

Դպրոցը քիչ է մարզական բաժիններ երեխաների համար: Երեխաները զգում են իրական շարժիչ քաղց:

Ուսումնասիրությունները ցույց են տալիս, որ երիտասարդ տարիքը առավել բարենպաստ է հիմնական շարժիչ հմտությունների ձևավորման, շարժիչային գործառույթների զարգացման և ֆիզիկական դաստիարակության նկատմամբ հետաքրքրության խթանման համար:

Նույնքան կարևոր խնդիր է ֆիզիկական կրթության արդյունավետության բարձրացումը, գիտելիքների որակի բարելավումը: Դրա համար ինչպես ուսուցիչը, այնպես էլ ծնողները պետք է իմանան երեխաների և դեռահասների մոտ ավտոմոբիլային զարգացման տարիքային ձևերը, որպեսզի չթողնեն առավել բարենպաստ ժամանակը, օգտագործեն այն՝ երեխայի զարգացման ընդհանուր մակարդակը բարձրացնելու և նրա մարզական կատարողականությունը բարձրացնելու համար:

Երեխայի շարժիչային համակարգի ամենակարևոր փոփոխությունները տեղի են ունենում 8-12 տարեկան հասակում:

Դպրոցում հիմնական խնդիրները պետք է կառավարվեն, որքան հնարավոր է լիարժեքորեն լուծվեն երեխաներին դասավանդելու 5-7 տարվա ընթացքում, այլապես կթողնվի ուսանողների շարժիչ կարողությունների զարգացման ամենարդյունավետ ժամանակը:

Դեռահասությունը ամենակարևոր ժամանակահատվածն է, երբ ֆիզիկական դաստիարակության շնորհիվ կարող եք զգալիորեն բարձրացնել ոչ միայն ընդհանուր ֆիզիկական պատրաստվածությունը, այլև ուժի և դիմացկունության մակարդակը: Բայց նույն ժամանակահատվածում կա երեխայի մարմնի կենսաբանական վերակազմավորում: Անհրաժեշտ է դեռահասների ֆիզիկական բեռների պլանավորման առաջընթացի խիստ աստիճան: Շարժման արագության ինտենսիվ զարգացման շնորհիվ դեռահասները շատ լավ են հարմարվում արագընթաց բեռներին և կարող են գերազանց արդյունքներ ցույց տալ վազքի մեջ:

Երեխաների ֆիզիկական դաստիարակության արդյունավետությունը զգալիորեն կաճի, եթե դրա շեշտը դրվի երեխայի շարժիչային համակարգի բնականոն արագացված զարգացման ավելի բարենպաստ ժամանակաշրջանների վրա: ԵՐԲ ԵՆ ԱՆՎԱՐ ԳԻՏԱԺՈՂ ԱՆՎՏԱՆԳՆԵՐԸ ՀՆԱՐԱՎՈՐ ԵՆ ԻՐ ՖԻԶԻԿԱԿԱՆ ՆՇԱՆԱԿՄԱՆ ԱՌԱՆ ԱՌՈՂ ԱՌՈՂ ԱՌՈՂ ԱՌՈՂԱՊԱՀՈՒԹՅԱՆ

Ցանկացած տարիքի դպրոցականների ֆիզիկական գործունեությունը պետք է լինի միայն օպտիմալ մակարդակում, առանց առավելագույն սթրեսի: Առավելագույն ֆիզիկական ակտիվությունն արդյունք չի տալիս:

2. Ֆիզիկական դաստիարակության ժամանակակից համակարգը հանրակրթական դպրոցում

Դպրոցականների ֆիզիկական դաստիարակությունը մարդու կատարելագործման բարդ մանկավարժական համակարգ է: Ժամանակակից մանկավարժական համակարգը պետք է համապատասխանի ներկա հասարակարգի պահանջմունքներին և ուղղված լինի դպրոցականների առողջության ամրապնդմանը, անձի անհատի ձևավորմանը, հետագա կյանքի և գործունեության պատրաստմանը:

Աճող սերնդի ֆիզիկական դաստիարակությունը հանդիսանում է անընդհատ շարունակվող կրթական և դաստիարակչական համակարգի օրգանական մասը:

Պետության քաղաքականության սկզբունքները կրթության բնագավառում արտացոլում են կրթության հումանիստական բնույթը, առաջնայնությունը տալով համամարդկային արժեքներին, մարդու կյանքին և առողջությանը, անձի ազատ զարգացմանը:

Ֆիզիկական դաստիարակությունը հանրակրթական դպրոցում հանդիսանալով՝ որպես ուսումնական առարկա, ձևավորում է դպրոցականների կյանքին անհրաժեշտ կարողություններ, հմտություններ, մշակում է շարժողական ընդունակություններ և տալիս է գիտելիքներ: Միաժամանակ իր բնույթով լինելով յուրահատուկ, ֆիզիկական դաստիարակությունը առողջարարական, վերականգնիչ, ռեկրեատիվ ազդեցություն է թողնում աշակերտի օրգանիզմի վրա, նպաստում է նրա մտավոր աշխատունակության վերականգնմանը, ապահովում է աճող օրգանիզմին անհրաժեշտ շարժումների բավարարմանը:

Բացի այդ, ֆիզիկական դաստիարակությունը ձևավորում է սովորողների մոտ օգտակար սովորություններ կիրառել և պահպանել անհատական ու հասարակական հիգիենայի կանոնները: Այդ իսկ պատճառով ֆիզիկական դաստիարակությունը համարվում է դպրոցականների կյանքի որակը բարձրացնող կարևորագույն գործոններից մեկը:

Ֆիզիկական դաստիարակությունը հանդիսանալով անձի ընդհանուր դաստիարակության բաղադրամաս ուղղված է մարդու ֆիզիկական կուլտուրայի զարգացմանը, ինչպես նաև ինքնազարգացմանը՝ կրթական դաստիարակչական ընդհանուր համակարգի գործընթացում: Ֆիզիկական դաստիարակությունը կատարում է հետևյալ ֆունկցիաները՝ նպաստում է մարդկանց մոտ զոյություն ունեցող ֆիզիկական ուժի կատարելագործմանը, ներառելով նյարդային համակարգը, հոգեկան պրոցեսները, մարմնի ճկունությունը և կեցվածքը, էքստրեմալ իրավիճակներում կողմնորոշման ընդունակությունը, փոփոխվող պայմաններին ընտելացումը և այլն:

Ֆիզիկական դաստիարակության դաստիարակչական ֆունկցիան ուղղված է բարոյականային հատկանիշների և առողջության կուլմանը: Իզուր չեն ասում «առողջ մարմնում, առողջ հոգի»: Ֆիզիկական կուլտուրայի պարապմունքները պետք է օրգանապես կապված լինեն բարձր բարոյական նպատակների և ձգտումների հետ: Միայն այդ դեպքում կամքը, բնավորության ամրությունը և վճռականությունը կնպաստեն ակտիվ աշխատանքի և առողջ հանգստին:

Կրթական ֆունկցիան կայանում է նրանում, որպեսզի ծանոթացնել մարդկանց ֆիզիկական կուլտուրայի տեսության և պատմության արժեքներին, անձի առօրյայում և կենցաղում նրա նշանակության մասին, ֆիզիկական կուլտուրայի և սպորտի

տարբեր ձևերի հետ, որպես մարդու ֆիզիկական, գեղագիտական, հոգեկան, աշխատանքային, բարոյական պահանջմունքների բավարարման միջոց:

Ֆիզիկական դաստիարակության համակարգի ձևավորումն ու զարգացումը պայմանավորված է նրա էության հասկացությամբ, ինչպես նաև հասարակության զարգացման համար կարևոր պատմական այս կամ այն փուլում ֆիզիկապես զարգացած մարդու նշանակալի բնութագրերի պատկերացմամբ:

Ֆիզկուլտուրային-մարզական մասսայական շարժման սկիզբը հիմնադրել են ռազմական մարզական ակումբները, որոնք ստեղծվել են համընդհանուր ռազմական ուսուցման համակարգում 1918 թվականին քաղաքացիական պատերազմի շրջանում: 20-ական թվականներին անցկացվում էին մասսայական աշխատանքի տարբեր ձևեր՝ բազմօրյա էստաֆետներ, վազքեր, սպարտակիադաներ և այլն: 30-ական թվականներին ամբողջ ֆիզիկական դաստիարակության հիմքը հանդիսացավ «Պատրաստ աշխատանքի և հայրենիքի պաշտպանության» (ՊԱՊ) ֆիզկուլտուրային համալիրը, իսկ երեխաների համար «Եղիր պատրաստ աշխատանքի և հայրենիքի պաշտպանության» (ԵՊԱՊ) ֆիզկուլտուրային համալիրը:

60-70-ական թվականներին սկսեցին անցկացնել լայնամասշտաբ մասսայական հավաքներ:

XX-րդ դարի 80-ական թվականներին, երբ ռեֆորմի փորձ էր կատարվում հանրակրթական և պրոֆեսիոնալ դպրոցներում, I-ից մինչև XI-րդ դասարանների սովորողների համար ներդրվեցին ֆիզիկական դաստիարակության համալիր ծրագրեր: Այդ համալիր ծրագրերը ներառում էին սովորողների գործունեության դասային և ոչ դասային ձևերը և համարվում էին միասնական համակարգ, որն հիմնված էր ՊԱՊ համամիութենական ֆիզկուլտուրայի համալիրի վրա: Ծրագրի բովանդակությունը կազմված էր 4 մասից՝

- ֆիզկուլտուրային-առողջարարական միջոցառումները ուսումնական և երկարօրյա ռեժիմում (մինչ պարապմունքային մարմնամարզություն, ֆիզկուլտ դադարներ, շարժախաղեր դասամիջոցին, ամենօրյա ֆիզկուլտուրային պարապմունքներ երկարօրյա խմբերում՝ այսպես կոչված մարզական ժամ):

- Ծրագրային նյութ ֆիզիկական կուլտուրայի դասերի համար:

- Ֆիզիկական դաստիարակության արտադասարանական ձևերը (ֆիզկուլտուրային խմբակներ, մարզական սեկցիաներ, ռազմա-կիրառական մարզաձևերի սեկցիաներ, ընդհանուր ֆիզիկական պատրաստության խմբեր և այլն):

- Համադպրոցական ֆիզկուլտուրային-մասսայական և մարզական միջոցառումներ (Առողջության և սպորտի օրեր, ներդպրոցական մրցումներ, տուրիստական արշավներ, երեխաների հավաքներ, ֆիզկուլտուրայի տոներ և այլն):

Ծրագրում առաջին անգամ ընդգրկեցին շարժողական ակտիվության օրինակելի ծավալը և ինքնուրույն պարապմունքների համար շարժողական ընդունակությունների մշակման վարժությունների օրինակելի ծավալը: Տվյալ ծրագրի ներդնումը մասսայական գործածության մեջ նպաստեց սպորտի և առողջ ապրելակերպի քարոզչությանը, բայց տվյալ ծրագիրը, այնուամենայնիվ, չէր նախատեսում դպրոցականների ֆիզիկական դաստիարակության տվյալ գործընթացի կազմակերպումը լայն իմաստով, որպես դպրոցի կրթադաստիարակչական գործընթացի կարևոր և բաղկացուցիչ մաս:

Դպրոցական դասի կատարելագործման ամբողջ պատմությունը տասնամյակների ընթացքում կապված է եղել ֆիզիկական կուլտուրայի դասերին բեռնվածության

ծավալի և ինտենսիվության, պարապմունքների շարժիչ խտության բարձրացման ուղիներ հետ: Ֆիզիկական դաստիարակության տեսության և մեթոդիկայի բնագավառում դասի ինտելեկտուալ կոմպոնենտը՝ անձնական հիգիենայի, շարժողական գործունեության, հոգեբանության և ֆիզիոլոգիայի, ֆիզիկական կուլտուրայի պարապմունքների հանդեպ մոտիվացիայի ձևավորման մասին գիտելիքները, սովորողների անձի անհատական ցուցանիշները՝ չեն եղել ֆիզիկական դաստիարակության խնդիրների շարքում:

Վերջին տասնամյակում մեր երկրում և արտասահմանում ավելի հաճախ նկատվում է ժամանակակից ֆիզիկական դաստիարակության մասին քննադատություններ, հատկապես ուսումնական հաստատություններում նրա կազմակերպման, պլանավորման և ստացած արդյունքների մասին: Կարծիք է հնչում այն մասին, որ «ամբողջ աշխարհում ֆիզիկական դաստիարակության դպրոցական շատ ծրագրեր գտնվում են խորը ճգնաժամի մեջ» և նույնիսկ խոսվում է «համաշխարհային մասշտաբով դպրոցներում և ուսումնական հաստատություններում ֆիզիկական դաստիարակության ճգնաժամի մասին»:

Այսօր մեր երկրում շարունակվում է ֆիզիկական դաստիարակության նոր համակարգի կազմավորումը, որը հիմնված է ֆիզիկական կուլտուրայի արժեքների՝ անձի ներդաշնակ զարգացման, առողջ ապրելակերպի ձևավորման, առողջության պահպանման մասին պատկերացումների վրա: Ֆիզիկական կուլտուրան մեր երկրում դիտվում է ազգաբնակչության առողջացման, առողջության ամրապնդման, աճող սերնդի մոտ առողջ կենսակերպի սովորությունների ձևավորման պետական ծրագրի կարևորագույն մասը: Իհարկե տարեց-տարի մշակվում են բազմաթիվ կոնցեպցիաներ ֆիզիկական դաստիարակության և կրթության գործընթացի նոր համակարգի ստեղծման մասին: Դրանցից մեկը մշակվում է օլիմպիական մանկավարժության ավանդույթներում:

Ներկայումս ամբողջ աշխարհում մեծ թափ է հավաքում սպորտային ոճով կյանքի ձևավորման համար շարժումը մարզական առողջարարական կրթության նախագծի հիման վրա: Տվյալ նախագիծը մշակողները մտահոգված են մեր երկրի բնակչության առողջության կրիտիկական մակարդակով, որը անհրաժեշտություն է առաջացնում պետական որոշումների ընդունման, որոնք նպաստում են մարզական առողջարարական կրթության ինքնակարգավորման համակարգի ստեղծմանը: Համակարգի ստեղծման հիմքում ընկած է ֆիզիկական կուլտուրայի և մասսայական սպորտի նոր գաղափարախոսությունը, որն ուղղված է մարդկության անհատականացման ընտանիքի և առաջնային սոցիալական խմբի վրա: Նման ձևի շարժման զարգացումը մեծ մասամբ պետք է կանոնակարգվի պետական ղեկավարման մարմինների կողմից, ապահովվի նորմատիվային իրավական բազայի և համակարգի օրենքները պաշտպանող պետական միջոցառումներ, որոնք պետք է լինեն այդ հասարակական շարժման փոխակերպումը ուղղված քաղաքացիների առողջությանը և պահպանմանը:

Դպրոցականների ֆիզիկական դաստիարակության գործընթացի զարգացման ժամանակակից տենդենցներն են՝

1. ֆիզիկական դաստիարակության հայրենական համակարգի հումանիտար ավանդական սկզբունքների հետևումը, որոնք չեն կորցրել իրենց արդիականությունը մեր օրերում: Դրանց են վերաբերում անձի համակողմանի ներդաշնակ զարգացումը,

առողջարարական ուղղվածությունը, ֆիզիկական դաստիարակության կիրառելիությունը,

2. ֆիզիկական դաստիարակության հումանիտար գաղափարների իրացումը, որն իրականացվում է ֆիզկուլտուրային լիարժեք կրթության և հումանիտար արժեքների յուրացման, ֆիզիկական ինքնակատարելագործման դրդապատճառներով,

3. անձի ֆիզկուլտուրային և մարզական հետաքրքրությունների ձևավորումը,

4. պարապոզների տարիքասեռային առանձնահատկությունների համապատասխան պահանջվող սկզբունքների պահպանումը, էկոլոգիական անբարենպաստ պայմանների հաշվառումը, ազգային կուլտուրայի հետ ֆիզիկական դաստիարակության կապի ապահովումը, առողջարարական ուղղվածության ինտելեկտուալացումը և արագացումը,

5. ուսումնադաստիարակչական գործընթացի հումանիզացումը կայանում է յուրաքանչյուր սովորողի և մանկավարժի անհատական առանձնահատկությունների հաշվառման մեջ: Ուշադրության կենտրոնում ունենալով յուրաքանչյուր դպրոցականի շարժողական փորձը, սպորտային նվաճումների մակարդակը, մարզական հետաքրքրություններն ու հակումները, ուսուցիչը պարտավոր է նրանցից յուրաքանչյուրին ըստ բարդության և սուբյեկտիվ դժվարության տարբեր ֆիզիկական պատրաստության մակարդակների համար ծրագրային նյութ տրամադրելը,

6. ուսումնա-դաստիարակչական գործընթացի դեմոկրատացումը՝ ֆիզիկական դաստիարակության բովանդակության, ձևերի և մեթոդների միանմանության հաղթահարումը, նրանց բազմազանության և փոփոխականության բացահայտումը: Դա նպաստում է ստանդարտ և միանման դասի կառուցվածքից նահանջելուն, պարապմունքի միանման ձևերի դեդատումսային միջոցներից և մեթոդներից հրաժարվելուն: Մանկավարժական հարաբերությունները պետք է կառուցվեն համագործակցության և փոխգործունեության հիմքի այլ ոչ թե ենթարկվելու վրա: Մանկավարժական գործընթացի դեմոկրատացումը կայանում է նրանում, որպեսզի ապահովել բոլորին և յուրաքանչյուր աշակերտին նույնանման հասանելիություն ֆիզիկական կուլտուրայի հիմնական միջոցներին,

7. ֆիզիկական դաստիարակության պրակտիկ գործունեության մոտեցման իրականացումը կայանում է նրանում, որ այս մոտեցումը կառուցվում է ոչ միայն աշակերտի կողմից պատրաստի գիտելիքների և յուրացման և շարժողական կարողությունների տիրապետման հիման վրա, որքան նրանց կողմից ռեալ ֆիզկուլտուրային-առողջարարական գործունեության ձևերի տիրապետման և կոնկրետ կենսագործունեությունում յուրացված շարժողական կարողությունների կիրառման վրա,

8. ուսուցման ինտենսիֆիկացումն ու օպտիմալացումը, երեխայի զարգացումն ու դաստիարակումը: Այդ գաղափարն կազմված է՝

- ուսուցման նպատակաուղղվածության բարձրացումից և ֆիզիկական կուլտուրայի և սպորտի պարապմունքների մոտիվացիայի ուժեղացումից,

- ուսուցման ակտիվ և ստեղծագործական մեթոդների և ձևերի (պրոբլեմային, հետազոտական, կորդինացիոն ընդունակությունների կապակցված զարգացման, ծրագրավորված ուսուցման մեթոդիկայի, ուսուցման անհատական և խմբակային ձևերի, զարգացնող խաղերի և հանձնարարությունների, շրջանաձև մարզումների և այլնի) կիրառումից,

- ուսումնական աշխատանքի հմտությունների ձևավորումից,

- համակարգիչների և այլ նոր տեխնիկական միջոցների լայն կիրառումից:

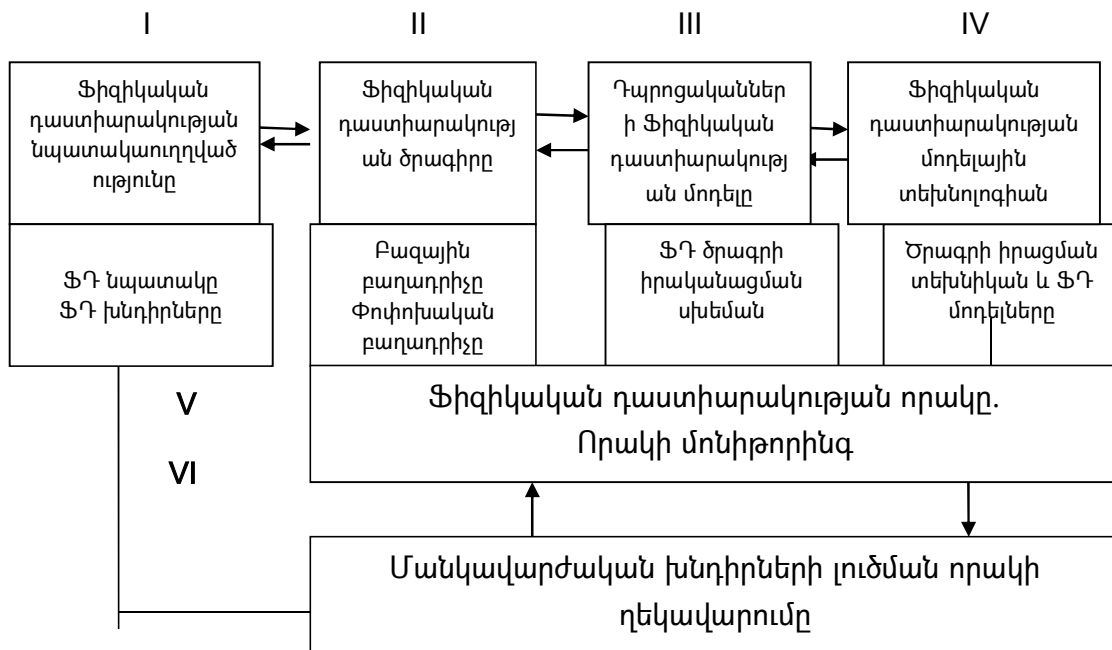
Ֆիզիկական դաստիարակության գործընթացի կառուցման և համալրման իրականացման համար վերը նշված գաղափարները հնարավոր է միայն ուսուցչի մանկավարժական նոր մտածելակերպի ձևավորման հիման վրա, որն հանդես կգա դպրոցականների ուսուցման, դաստիարակման համատարած միջոցների ու մեթոդների կիրառման դեմ և ուսուցման ընթացքում կայացած ուսուցչի մանկավարժական նույն խնդրի լավագույն լուծումներ ընտրելով: Այդ հանգամանքի հետ կապված անհրաժեշտ է ձևավորել դպրոցականների ֆիզիկական դաստիարակության գործընթացի արդյունավետ կառուցվածք և ստեղծել ֆիզիկական կուլտուրայի ուսուցչի նոր մանկավարժական մտածելակերպ:

Այսօր էլ հանրակրթական դպրոցները գտնվում են բարեփոխումների շրջանում՝ ձևավորվում է նոր հանրակրթական դպրոց, կատարելագործվում է ուսուցչի մանկավարժական գործունեությունը, որն ուղղված է աշակերտի զարգացմանն ու ինքնազարգացմանը:

Աշակերտի զարգացումը իրականացվում է ոչ այդքան գիտելիքների, կարողությունների և հմտությունների հիման վրա, որքան անհատի կատարելագործմամբ, աշակերտի ինքնուրույն մտածելու ուսուցմամբ, կյանքում որոշակի հանգամանքներում որոշումների լուծման ընդունմամբ: Ընդ որում զարգացումը կառուցվում է բնության կենդանի գործառնության օրինաչափությունների հիման վրա՝ աշակերտների տարիքային և այլ ընդունակությունների հաշվառմամբ: Աշակերտի ինքնազարգացումը ուղղված է «ես»-ի ակտիվ ձևավորման վրա, շուկայական հարաբերությունների, դպրոցում դասերից հետո, ամբողջ կյանքի ընթացքում նրա ինքնազարգացման կարողության զարգացմամբ:

Վերը թվարկված բոլոր հանգամանքներով է որոշվում դպրոցականների ֆիզիկական դաստիարակության ժամանակակից գործընթացի կառուցվածքը՝ կազմված է 6 բաղադրիչներից: Այն պատկերված է գծապատկեր 1-ում:

Գծապատկեր 1

Ուստի անհրաժեշտ է որպեսզի յուրաքանչյուր ուսուցիչ ձևավորի սեփական մանկավարժական համակարգը և որոշի իր մանկավարժական գործունեության սկզբունքները: Ինչպես ցույց է տալիս պրակտիկան, բոլոր նորույթները միայն այն ժամանակ են նշանակություն ունենում, երբ այն «գրանցվում է» դպրոցի ավանդույթներում (և երկրում ամբողջությամբ) և երբ այն պատասխանում է ժամանակին ու հասարակության զարգացման հիմնական տենդենցներին: Ստեղծելով սեփական աշխատանքի համակարգը, ուսուցիչը ուսումնասիրում է անձի զարգացման գործընթացը, կուտակում է գիտելիքներ բնական և հասարակական ոլորտից, ծանոթանում է իրեն նախորդողների և ժամանակակիցների աշխատանքային փորձին: Եվ միայն դրանից հետո մանկավարժը մշակում է իր աշխատանքի համակարգը, նա պետք է՝

- հստակեցնի աշխատանքի նպատակը, խնդիրները և հիմնական ուղղությունները, որոնք բխում են անձի ֆիզիկական դաստիարակության բնութագրումից,

- ձևավորի իր մանկավարժական գործունեության սկզբունքները, որոնք թույլ կտան լուծել աշխատանքի առջև դրված խնդիրները և իրականացնել աշխատանքի հիմնական ուղղությունները,

- սահմանի ուսուցման դաստիարակչական-կրթական գործընթացի բովանդակությունը, որում արտացոլված պիտի լինեն ֆիզիկական դաստիարակության և կրթության նպատակը, խնդիրները և հիմնական ուղղությունները,

- առաջարկի դաստիարակման և ուսուցման ձևերն ու մեթոդները, որոնց օգնությամբ կհասնի ֆիզիկական դաստիարակության և կրթության նպատակի ու խնդիրների լուծմանը, կիրականացնի դաստիարակչական-կրթական գործընթացի բովանդակությունը, կսահմանի է հսկման ձևերն ու տեսակները, որոնց հիման վրա նա կարող է դատել իր համակարգի արդյունավետության մասին, կմշակի չափանիշներ և ցուցանիշներ, որոնցով հնարավոր կլինի նույնպես հաստատել իր մշակված համակարգի արդյունավետությունը:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Այսպիսով, մեր կողմից անցկացրած սոցիոլոգիական հարցման, մանկավարժական դիտման և դպրոցականների հետ ունեցած զրույցի արդյունքում հանգեցինք հետևյալ եզրակացությանը.

- մեր կարծիքով այսօր շատ դպրոցներում տնօրինության կողմից չի դրսևորվում ֆիզիկական դաստիարակության հանդեպ հետևողական և պահանջատիրական վերաբերմունք,

- ֆիզիկական կուլտուրա առարկան պլանավորվում և կազմակերպվում է տարերայնորեն, այդ առումով առարկան շատ դպրոցներում գտնվում է անմխիթար վիճակում,

- շատ դպրոցներում առկա նյութա-տեխնիկական բազան՝ ֆիզկուլտուրային և մարզական միջոցառումների պլանավորման և կազմակերպման համար դարձել են ոչ պիտանի օգտագործման համար, դա էլ ավելի է դժվարացնում ֆիզիկական կուլտուրա առարկայի ծրագրի պահանջների կատարումը, պլանավորումը, կազմակերպումը և անցկացումը,

- շատ դպրոցներ կարիք ունեն՝ բանիմաց, սրտացավ, պրոֆեսիոնալ որակավորում ունեցող ուսուցիչների,

- ֆիզիկական կուլտուրայի դասերի դիտման ժամանակ դպրոցներում արձանագրեցինք, որ այն կազմակերպվում է առանց նախապես պլանավորված դասի կոնսպեկտի,

- ֆիզիկական կուլտուրայի դասերին, հատկապես սկսնակ ուսուցիչներին, անհրաժեշտ է մանրամասն և բարեխղճորեն պլանավորել, քանի որ առանց պլանավորման հնարավոր չէ արդյունավետ և հաջող անցկացնել դասը,

- կարծում ենք մեր կողմից ուսումնասիրված դպրոցների ֆիզիկական կուլտուրայի ուսուցիչները կարիք ունեն վերապատրաստման, քանի որ իրենց կողմից ծավալած գործունեությունը լիարժեք չի համապատասխանում ֆիզիկական դաստիարակության տեսության պահանջներին:

- Ի վերջո մեր կողմից ընտրված և ուսումնասիրված հանրակրթական դպրոցներից ոչ մեկում չարձանագրեցինք և ի ցույց չդրվեց մեզ հետաքրքրող ֆիզիկական կուլտուրա առարկայի պլանավորման փաստաթղթերի փաթեթը:

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՄԱՏԵՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՑԱՆԿ

1.	Գրիգորյան Յու.Գ., Մինասյան Հ.Ս.	Հանրակրթական դպրոցի «Ֆիզիկական կուլտուրա» առարկայի չափորոշիչ և ծրագիր 1-12 դասարաններ, Երևան, 2007
2.	ՀՀ ԿԳՆ «Կրթություն» թերթ	ՀՀ ԿԳՆ նախարարի 20.06.2017թ. № 711-ն հրամանի հավելված 1
3.	Մելիքսեթյան Ռ.Տ.	Աշակերտների ֆիզիկական դաստիարակության համալիր ծրագիր հանրակրթական դպրոցի 1-10-րդ դասարանների: Երևան. 2003թ.
4.	Մելիքսեթյան Ռ.Տ.	Ֆիզիկական կուլտուրան բարձր դասարաններում.- Ձեռնարկ ուսուցիչների համար.- «Լույս» հրատարակչություն.- Երևան.- 1975.- 384էջ
5.	Մելիքսեթյան Ռ.Տ.	Ֆիզկուլտուրային առողջարարական աշխատանքները դպրոցում.- Երևան.- «Լույս».- 1984թ.
6.	Մելիքսեթյան Ռ.Տ. Ղազարյան Ֆ.Գ.	Ֆիզիկական կուլտուրայի տեսության ընդհանուրմ հիմունքներ.- Երևան.: «Լույս». 1978թ.-240էջ
7.	Փարսադանյան Հ.Ե.	Ֆիզիկական դաստիարակությունը միջնակարգ դպրոցում.- Հայ.պետ.ուս.մանկ.հրատ.- Երևան.- 1963.- 79էջ
8.		